

Lärarhandledning

Julian är en sjöjungfru
Text och bild: Jessica Love

Rekommenderas för förskolebarn 3 – 6 år
En handledning av Malin Wedsberg

JULIAN ÄR EN SJÖJUNGFRU

Jessica Love

Den här handledningen vänder sig till dig som arbetar med förskolebarn. Här finns konkreta tips och inspiration till hur man kan arbeta med och kring bilderboken Julian är en sjöjungfru: idéer till hur du kan arbeta med högläsning, samtal om text och bild och hur du ordna läsvänliga miljöer på din förskola.

Här finns också råd hur du som pedagog kan samtala om och reflektera över människors lika värde och diskriminering.

Introduktion till arbete kring barns språk, litteratur och samtal om texter

Ur Läroplan för förskolan (Lpfö 18, reviderad 2019):

”Språk, lärande och identitetsutveckling hänger nära samman. Förskolan ska därför lägga stor vikt vid att stimulera barnens språkutveckling i svenska, genom att uppmuntra och ta tillvara deras nyfikenhet och intresse för att kommunicera på olika sätt. Barnen ska erbjudas en stimulerande miljö där de får förutsättningar att utveckla sitt språk genom att lyssna till högläsning och samtala om litteratur och andra texter. Utbildningen ska ge barnen förutsättningar att kunna tänka, lära och kommunicera i olika sammanhang och för skilda syften. Därigenom läggs grunden till att barnen på sikt tillägnar sig de kunskaper som alla i samhället behöver. Förmåga att kommunicera, söka ny kunskap och samarbeta är nödvändig i ett samhälle som präglas av stort informationsflöde och kontinuerlig förändring.”

Högläsning

”Högläsning förbereder barn att bli självständiga läsare senare i livet.”

Ann-Marie Körling, läsambassadör 2015 – 2017

Forskningen har visat att högläsning och introduktion av böcker för små barn har en stor betydelse för den framtida läsförmågan och för att få ett

bra ordförråd vid skolstart. Barn behöver 6000 - 8000 ord för att klara sig när de kommer till skolan. Att läsa för barnen och ge dem pedagogiska läsupplevelser är ett sätt att nå detta.

Högläsning stärker barnen språk på flera plan. Förutom att utveckla språkförståelse, språkutveckling och ordförråd så stimuleras den fonologiska medvetenheten, skriv- och läskunnigheten och hjälper barnen att kunna tolka och förstå budskap, att läsa mellan raderna, vara kritiska och dra slutsatser utifrån text och bild. Men – det räcker inte med att bara läsa högt. Det är också viktigt att samtala och bearbeta det man läst. Ditt uppdrag som pedagog är att synliggöra och berätta om texten för att skapa förväntan. Samtala om innehållet! Ställ frågor innan, under och efter läsningen: ”Vad tror du att den här boken handlar om?” ”Varför tror du att han gjorde så?” ”Hur skulle du ha gjort här?” Visa barnen hur bild och text hör ihop.

Genom de gemensamma läsupplevelserna får eleverna verktyg som de sedan kan använda i det egna läsandet. En viktig aspekt är också att för många barn är förskolan den enda plats där de möter böcker.

Läsmiljö

Böckernas placering och tillgänglighet på förskolan är viktig. Gör en boklåda, sätt upp lister eller hyllor i barnens höjd. Det ska finnas möjlighet för barnen att själva sätta sig ner med en bok.

För högläsningen, välj gärna ett avskilt rum eller en läshörna där barnen kan ta del av boken i lugn och ro och inte blir störda av den övriga verksamheten. Dessutom känner barnen att det här är något viktigt, inte något man avbryter när som helst. Sitt gärna med barnen i en halvcirkel framför dig. Det är bra att kunna ha ögonkontakt med alla barn. Har ni tillgång till en digital whiteboard, använd gärna den till att projicera bokens bilder på väggen eller en annan stor yta.

När ska man läsa?

Låt inte läsning bli något som bara sker spontant eller i väntan på något, före lunch eller under vilan. Planera läsningen och se den som en aktivitet, precis som rytmik, naturrutor etc.

Hur ska man läsa?

Hur du läser har stor betydelse för elevernas upplevelser:

- Förbered läsningen genom att läsa den aktuella boken i förväg.
- Läs med inlevelse och intonation (sänk och höj rösten, betona).
- Gör rörelser som interagerar med texten (knacka på dörr, stampa med fötterna, krama...).

Littererturtips

- *Den meningsfulla högläsningen*, Körling Anne-Marie Natur&Kultur 2012
- *Läs och berätta –Handledning för högläsare och berättare som besöker barngrupper i förskola och förskoleklass*, Ekström Susanna, En bok för alla 2004
- *Läsa högt för barn*, Dominkovic mfl Studentlitteratur 2006
- *Textsamtal&bildpromenader*, Körling Anne-Marie Lärarförlaget 2017

Julian är en sjöjungfru

Berättelsen

Julian älskar sjöjungfrur. En dag när han är ute och åker tunnelbana med sin mormor ser han tre personer. De ser verkligen ut som sjöjungfrur med vackra, långa klänningar med släp och färgglada, fina frisyrier. Julian vill vara som dem. Med hjälp av gardiner, krukväxter och mormors halsband blir drömmen bli verklighet.

Boken är för de barn som kan identifiera sig med Julian. Men den är lika mycket för barn som inte delar hans intressen alls.

Berättelsen innehåller lite text och mycket bild. Stanna upp vid illustrationerna och titta noga tillsammans, leta detaljer och fantisera

Före läsningen

Titta på omslaget – Vad och vem föreställer bilden? Vad tror ni boken kommer att handla om? Varför tror ni det? Vad är en sjöjungfru?

Bildpromenad – ”Läs bilderna” tillsammans med barnen innan ni läser texten. Detta för att skapa förförståelse och intresse. Vad händer i bilden och vad tror ni kommer att hända?

Under läsningen

Stanna upp under läsningen **och ställ frågor relaterade till barnens egna erfarenheter.**

Vet alla t.ex. vad en tunnelbana är och hur miljön i den ser ut? Eller en vattenpost som den på sidan 14?

Brakar barnen besöka simhallar? Hur ser det ut där? Jämför med den som Julian är på.

Mormor kallar Julian för "hjärtat"? Vad har barnen för smeknamn?

Har barnen sett eller deltagit i ett karnevalståg?

Sätt ord på vad ni ser på bilderna: *Jag ser massor av färgglada fiskar som simmar. Jag ser vatten som sprutar på barnen så de blir glada. Jag ser havet och fiskmåsar. Jag ser att Julian blir jättefn.*

Efter läsningen

Sammanfatta tillsammans: Vad handlade boken om? Vad hände sen?

Diskutera: Vad hade Julian för drömmar? Vad gick i uppfyllelse? Vad har du för drömmar? Tycker du om att göra dig fin ibland? Tycker du om att klä ut dig? Hur kan man känna sig på olika sätt i olika kläder? Hur skulle du vilja se ut om du gick med i en karneval? Julian älskar sjöjungfrur – vad älskar du?

Arbeta vidare: Låt barnen hämta inspiration ur bilderna. Använd gärna enstaka bilder, ge dem eget liv och gör egna berättelser.

Frågor till varje sida

Observera åter igen – även om man hittar ledtrådar i boken, så finns det finns det fler svar på de här frågorna. Inget är rätt eller fel!

Bokens första uppslag

- Vad föreställer bilden?
- Var är kvinnorna och barnet? Hur ser man det?
- Vad gör kvinnorna?
- Vad gör barnet?
- Ser kvinnorna barnet?

Bokens andra uppslag

- Vilka ser vi här?
- Vart är de på väg?
- Beskriv hur alla ser ut.

Sidan 4

Det här är Julian. Och det här är hans mormor.

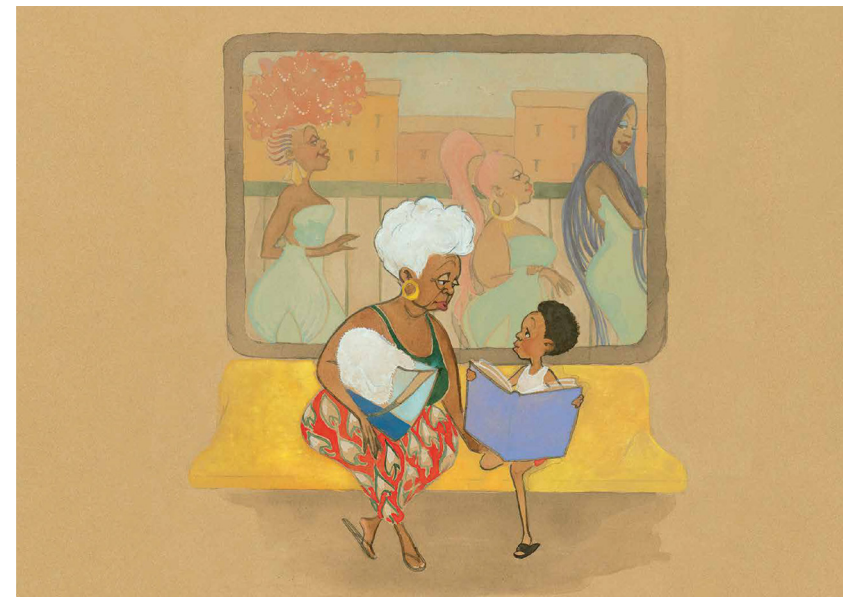
Och där är några sjöjungfrur.

- Var någonstans sitter Julian och mormor?
- Vilka är det som syns i fönstret bakom Julian och mormor?

Sidan 4

Julian ÄLSKAR sjöjungfrur.

- Vad är det för bok Julian har?
- Vilka är det som syns i fönstret bakom Julian och mormor? Varför är det inte samma som på förra bilden?
- Vilka är det som kommit in i tunnelbanevagnen?

Sidan 6 – 7, 8 - 9 och 10 – 11

- Vad händer här? Ställ inga ledande frågor utan låt barnen ta in bilderna och fantisera fritt och med egna ord beskriva hur Julian förvandlas till en sjöjungfru. Kanske uppfattar några som att han drömmer eller fantiserar, kanske tycker andra att det händer nu och här. Inget är fel!

Sidan 12

”Kom nu hjärtat. Här ska vi gå av.”

- Vad syns nu i fönstret bakom Julian och mormor?
- Varför kallar mormor Julian för ”hjärtat”?

Sidan 13

- Vilka vinkar Julian åt?
- Varför vinkar inte mormor?

Sidan 14 - 15

”Mormor, såg du sjöjungfrurna?”

”Jag såg dom, hjärtat.”

- Vilka är barnen vid vattensprutan? Vad gör de?
- Vilken årstid är det?
- Varför tror du det?
- Vad gör mannen med hunden?
- Såg mormor sjöjungfrurna?

Sidan 16

”Mormor, jag är också en sjöjungfru.”

- Var kan mormor och Julian vara nu?
- Vad berättar Julian för mormor?

Sidan 17

”Jag tar ett bad. Var snäll nu.”

- Vad menar mormor med att Julian ska vara snäll?

- Beskriv hur det ser ut hemma hos mormor.

Sidan 18 – 19

Julian har fått en idé.

- Vad är Julians idé? Hur kom han på den?
- Beskriv bild för bild hur Julian förändras. Hur känner han sig?

Sidan 20 – 21

- Vad tänker Julian när han ser gardinen?
- Hur känner sig Julian till sist?

Sidan 22

”Oj.”

- Hur reagerar mormor när hon ser Julian?
- Hur ser man att mormor har badat?

Sidan 23

- Hur tror Julian att mormor reagerar? Varför går hon iväg?

Sidan 24

- Hur känner sig Julian nu? Jämför med sidan 18 – 19.

Sidan 25

”Kom, hjärtat.”

- Hur har mormor förändrats? I klädsel? I ansiktsuttryck?

Sidan 26

”Är det till mig, mormor?”

”Det är till dig Julian.”

- Vad får Julian av mormor?
- Varför får han det?

Sidan 27

- Hur känner sig Julian när han går iväg med mormor?
- Hur känner sig mormor?
- Varför bär mormor på ett parasoll?

Sidan 28

”Vart ska vi?”

Sidan 29

”Du ska få se”, säger mormor.

- Vart ska Julian och mormor?
- Vilka möter de på vägen? Beskriv dem.

Sidan 30 – 31

”Sjöjungfrur”, viskar Julian.

- Varför viskar Julian?
- Är alla på bilden sjöjungfrur? Beskriv alla!
- Vad är det för en liten figur bakom Julian och mormor?

Sidan 32 – 33

”Som du, hjärtat. Kom, så följer vi med.”

- Beskriv och berätta om alla i karnevalståget. Vad har de på sig? Hur är de målade? Färger och former!
- Hur låter det? Vad doftar det?
- Var hittar vi sjöjungfrurna i tunnelbanan?
- Uppmärksamma barnet som sitter med korven. Vad gör hen?

Sidan 33 – 34

Och det gör dom.

- Har du gått med i ett karnevalståg någon gång? Eller tittat på ett?
- Vart är det här karnevalståget på väg?
- En karneval är en folkfest – vad kan det vara de firar här?

Bokens sista uppslag

- Vad föreställer den här bilden? Jämför den med bokens första uppslag? Hur har alla förändrats?

Introduktion och tankar kring människors lika värde, jämställdhet och diskriminering

Enligt FN:s barnkonvention, Artikel 2 har ”Alla barn har samma rättigheter och lika värde. Ingen får diskrimineras.”

Ur Läroplan för förskolan (Lpfö 18, reviderad 2019):

”Var och en som verkar inom förskolan ska främja aktning för människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde,

Ingen annan är som du.
Du har rätt att vara den du är.
Det är du som bestämmer över din kropp, dina känslor och dina tankar.

jämställdhet mellan kvinnor och män, flickor och pojkar, samt solidaritet mellan människor. Inget barn ska i förskolan bli utsatt för diskriminering på grund av kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder, hos barnet eller någon som barnet har anknytning till, eller för annan kränkande behandling. Alla sådana tendenser ska aktivt motverkas.”

För nästan alla barn någonstans i 3 - 6 års ålder är kön och ens könsidentitet något spännande att utforska och leka med. Innan man så småningom landar i något som känns bekvämt och ”som jag” är det berikande att experimentera och skaffa sig erfarenheter av världens alla möjligheter i lek. Utforskandet kan vara könsbekräftande och stereotypiskt eller ta ut svängarna åt andra håll. Ju mer barnen får utforska och pröva i leken desto större chans att de hittar det de själva är bekväma med. Att få göra det tillsammans med andra i förskolan ger leken en extra dimension. Men det är förstås grundläggande att barn som leker med sin könsidentitet får möjlighet att utforska, testa och leka, utan att skuldbeläggas. De allra, allra flesta landar så småningom i en könsidentitet som överensstämmer med deras biologi. För ett fåtal kommer det att visa sig att de har en annan identitet än den kroppen visar. Men allt det ligger längre fram i tiden.

Förskolan har en extra viktig uppgift i att låta barn utforska fritt, utan sådana förväntningar på dem som pojke eller flicka. Om de känner skam kan det få konsekvenser senare i livet. Därför är det viktigt att vi som vuxna visar barnen att de har rätt att uttrycka sitt kön som de själva önskar.

Du kan också ha barn i gruppen som har hbtq-personer i sin familj eller i sin närmiljö och då är det extra viktigt att inte vara dömande eller fördomsfull utan öppen och naturlig kring detta.

Att prata med barn om könsidentitet brukar vara särskilt tacksamt från ungefär 3 års ålder. Men man kan förstås börja innan barnen själva börjar

fundera och fråga. Kan vi hjälpa barn att bredda de ibland snäva kriterierna för vad som passar respektive kön har vi möjlighet att ge ännu fler barn chansen att komma till sin rätt och uttrycka sina personligheter. Tänk så här – lika gärna som man pratar om flickor och pojkar, kan man prata om att det finns de som känner sig som både och eller inget av det eller som det varierar för!

Tips till dig som pedagog

- Var öppen och tillåtande.
- Visa att det är ok att vara på olika sätt.
- Acceptera barnen för dem de är, precis som Julians mormor gör i boken.
- Låt barnen uttrycka sitt sanna jag.
- Visa alla lika mycket respekt och bekräfta alla i gruppen lika mycket.
- Fundera tillsammans över klassiska könsfallor-uppmuntrar via nyanserade känslor hos pojkarna och bekräftar flickor som starka och modiga. Kan vi göra mer här?
- Kan vi leka tillsammans med stereotypiska könsroller på förskolan? Hur skulle en man eller pojke gjort enligt stereotypen? Varför tänker vi så?
- Använd er av roterande ansvarssysslor och låt barnen på så sätt få pröva olika roller.

Övningar

Berätta traditionella sagor men byt kön på figurerna, låt han bli hon, hon bli han eller gör om några till hen.

Uppmuntra **utklädningslekar** och **rollspel**. Uppmuntra alla barn att ta ut svängarna och pröva att vara något annat än bara förstahandsvalet. När vuxna är med och leker brukar barn bli modiga. Prata också med barnen vad de tillskriver respektive kön, varför är vissa kläder till exempel ”tjejkädder” eller ”killkläder”, de kan ju lika gärna vara pedagogens, någon

annan vuxens, ett syskons etc beroende vem som har dem på sig.

I någon annans mössa eller skor

Lägg fram en mängd olika mössor och hattar som barnen får välja bland och pröva. Låt dem berätta vem de är och hur det känner sig i just den huvudbonaden. Sedan byter de mössor och får berätta igen.

Variera *mössorna* med t. ex. olika skor och låt barnen gå en snitslad bana med skorna på. Byt skor med varandra och berätta som ovan.

Spela en bok

Dramatisera en berättelse och låt barnen välja roller oavsett kön. Pröva att välja en bok med könsneutrala karaktärer och låt alla göra sina egna tolkningar.

Regnbågen

Rita en stor, blå cirkel på ett papper. Berätta för barnen att ni låtsas att den blå ringen är en flicka. Sedan målar ni en stor, röd cirkel som ska symbolisera en pojke. Till sist ritas du en stor, gul cirkel – den är någon som varken känner sig som en tjej eller en kille. Fortsätt måla cirklar! En cirkel fyller ni med hälften rött, hälften blått och låtsas att den är till hälften kille, till hälften tjej. En annan cirkel kan vara halvt blå och halvt gul och där färgerna möter varandra blir det grönt. Vi låtsas att det är någon som lite grann en tjej, lite grann något annat. Låt barnen blanda färger och måla cirklar och prata om hur många färger och hur många olikheter det finns.

Fundera över i personalgruppen:

- Behandlar vi barnen olika utifrån deras förmodade kön?
- Hur påverkar normer bemötande av barn och föräldrar? Har vi som kvinnordominerad arbetsgrupp olika relationer till och syn på barnens

mammor och pappor? Skulle vi vinna något på att ändra på det i så fall?

- Finns det tillfällen där vi delar in barngruppen efter kön? Är det i så fall nödvändigt?
- Ger vi pojkar vissa typer av uppgifter, och flickor en annan typ? Varför? Är det relevant?
- Använder vi olika språk, uttryck eller röstläge när ni pratar med pojkar och flickor?
- Ger vi pojkar och flickor olika mycket plats? På vilket sätt?
- Hur uppmuntrar vi pojkars känslomhet? Och flickors ”icke tillagsinställda” sidor?
- Hur bemöter vi barnen i deras lekar? Påverkas det av deras kön?
- Stöttar vi barnen att bryta mönster och värderingar om varandras kön?
- Hur använder vi hen, hon och han? Hur vill vi använda hen, hon och han?

Littererturtips

För pedagogen

- *Arbetet mot diskriminering och kränkande behandling*, Skolverket 2014
- *Bryt!: ett metodmaterial om normer i allmänhet och heteronormen i synlighet*, Forum för levande historia, RFSU Ungdom 2006
- *Diskriminerad, trakasserad, kränkt? Barns, elevers och studerandes uppfattning om diskriminering och trakasserier*, Skolverket 2009
- *Normkreativitet i förskolan*, Salmson Karin och Ivarsson Johanna, Olika förlag 2015
- *Trans, kön och identitet – att arbeta inkluderande i fk – 6*, Summanen Edward och Tom, Natur&Kultur 2017

På Daniel Ekmarks instagram [@herrfroken](#) hittar du länkar till material som skapats med genusglasögon.

För barnen

- *Askungen*, Jansson Alexander, Jensfelt, Sofia och Strand Silvy, Olika förlag 2018
- *Blompojken*, Ericson Elias S, Kabusa förlag 2014
- *Edvin och klänningen*, Idus förlag Vidlund Susanna, Henson David, Idus förlag 2018
- *Familjejakten*, Lundqvist Jesper, Daniel Sjö Daniel, Olika förlag 2019
- *Jösta och Johan*, Anette Skåhlberg Anette och Vintrafors Katarina, Sago-lik bokförlag 2017
- *Kivi – böckerna om Kivi*, Lundqvist Jesper och Johansson Bettina, Olika förlag 2013, 2016
- *Lill-Zlatan och morbror raring*, Lindenbaum Pija, Rabén&Sjögren 2008
- *Prinsessan Ivar*, Arntzen Marion och Renolen Mona, Bonnierförlagen Lära 2019